

Agencija za energijo

Zimski sveženj

Maribor, februar 2017

KAZALO VSEBINE

1	Uvod.	3
2	Predlog nove direktive o skupnih pravilih na notranjem trgu z električno energijo.....	5
	Uvedba novih akterjev na trgu z električno energijo	5
	Novosti na področju odjemalcev električne energije	5
	Uvajanje novih tehnologij v elektroenergetski sistem	7
	Novosti na področju sistemskih storitev	8
	Nove naloge nacionalnih regulativnih organov	9
3	Predlog nove uredbe o notranjem trgu z električno energijo .	11
	Spremenjen veleprodajni trg z električno energijo	11
	Tarife za uporabo omrežja	13
4	Predlog nove uredbe o pripravljenosti na tveganja v elektroenergetskem sektorju	14
5	Predlog nove direktive o spodbujanju rabe energije iz obnovljivih virov	17
	Ciljni deleži energije iz obnovljivih virov	17
	Podporni mehanizmi	17
	Potrdila o izvoru	18
	Samooskrba iz obnovljivih virov	19
6	Predlog direktive o spremembah direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti.....	21

1 UVOD

Trg z električno energijo se je v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) začel temeljito spreminjati sredi 90-ih let prejšnjega stoletja. Po vzoru nekaterih držav z ameriške celine se je tudi v Evropi pojavila ideja, da bi liberalizacija trga z električno energijo odjemalcem prinesla velike koristi, predvsem v obliki cenejše elektrike. Rezultat naporov za uresničitev te ideje je bila prva direktiva za področje električne energije (96/92/EK), ki je postavila zametke bodočega skupnega evropskega trga z električno energijo. Bistvena sprememba, ki jo je ta direktiva prinesla, je bila ločitev tržnih dejavnosti (trgovanje in oskrba z električno energijo) od omrežnih dejavnosti (prenos in distribucija električne energije), ki so naravni monopol in zato potrebujejo ustrezen nadzor v obliki reguliranja.

S postopno liberalizacijo trgov po državah EU se je hitro pojavila ideja po združitvi teh trgov v enotni evropski trg, za kar pa so v prvi vrsti potrebna enotna pravila, ki omogočajo izvajanje vseh tržnih aktivnosti na skupnem evropskem trgu. Prvi direktivi je sledila druga (2003/54/ES), ki jo je spremljala tudi evropska uredba 1228/2003. Ta uredba je urejala dostop do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije, torej enega od ključnih področij za delovanje skupnega notranjega trga EU z električno energijo. Uredba je med drugim predvidela postopno vzpostavljanje skupnega trga na način, da naj bi se trg najprej razvijal v okviru sedmih regij znotraj EU, te regije pa naj bi se postopoma združevale v enotni trg.

Nadaljnjo stopnjo v razvoju skupnega evropskega trga z električno energijo je predstavljal tretji sveženj iz leta 2009, ki je prav tako prinesel novo električno direktivo in uredbo o dostopu do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije. Tretja električna direktiva (2009/72/ES) je prinesla dodatne zahteve na področjih ločevanja tržnih in netržnih dejavnosti, ureditvi maloprodajnega trga z električno energijo in pristojnosti nacionalnih regulativnih organov. Uredba 714/2009 je med drugim določila, da bo treba posamezna področja na trgu z električno energijo, kot so različni časovni segmenti veleprodajnega trga, priključevanje na omrežje in obratovanje omrežja urediti s posebnimi omrežnimi pravili. Bistvena novost tretjega svežnja je bila vzpostavitev evropske agencije za sodelovanje energetske regulatorjev – ACER.

V obdobju vzpostavljanja skupnega evropskega trga z električno energijo so se zgodile tudi številne spremembe na drugih področjih, ki pomembno vplivajo na trg z električno energijo. Med najpomembnejše gotovo sodi spoznanje, da se zaradi človeških aktivnosti nezadržno spreminja naše okolje. Izpusti toplogrednih plinov v ozračje, ki so v veliki meri posledica proizvodnje električne energije iz fosilnih goriv, povzročajo podnebne spremembe, ki jih je treba ustaviti, če želimo naše okolje ohraniti tudi za naše zanamce. Posledica tega spoznanja je povečana raba obnovljivih virov, ki postopoma nadomešča klasična fosilna goriva. Povečanje rabe obnovljivih virov se kaže tudi v tem, da se povečuje število odjemalcev, ki postajajo delno ali v celoti samooskrbni, saj zniževanje cene opreme za postavitve proizvodnih naprav za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov številnim odjemalcem omogoča, da si postavijo lastno elektrarno. S skrbjo za preprečitev nadaljnjih podnebnih sprememb je povezana tudi vse večja uporaba električnih vozil, saj promet poleg energetike povzroča največje izpuste ogljikovega dioksida v ozračje. In pričakovati je, da se bo obseg elektromobilnosti z leti le še povečeval. Trg z električno energijo, vključno z razvojem omrežij, mora nujno slediti temu trendu, če se želimo v prihodnosti izogniti nesrečam, povezanih s spremembami okolja. Razvoj na področju naprednih tehnologij je odjemalcem električne energije prav tako prinesel številne dodatne možnosti, ki jim omogočajo spremljanje porabe električne energije in prilagajanje njihovega odjema trenutnemu stanju v omrežju. Ta napredek je še bolj očiten na področju razvoja in obratovanja omrežja, saj elektrooperaterjem omogoča izvajanje številnih ukrepov in storitev, ki še pred nekaj leti niso bile mogoče, pripomorejo pa k učinkovitejšemu in sigurnejšemu obratovanju elektroenergetskega sistema in s tem k izboljšanju zanesljivosti oskrbe z električno energijo.

Hkrati pa se na skupnem evropskem trgu z električno energijo pojavljajo tudi posegi, ki na trg vplivajo negativno in preprečujejo njegovo učinkovito delovanje v celoti. Med take posege lahko na primer uvrstimo mehanizme za zagotovitev zadostnosti proizvodnih zmogljivosti (tako imenovani mehanizmi CRM), ki so jih uvedle nekatere države, da bi zagotovile zadostnost proizvodnih virov predvsem v razmerah, ko proizvodnja iz obnovljivih virov (zlasti veter in sonce) ni zadostna. Vendar pa se je v številnih primerih pokazalo, da so države take mehanizme uvedle tudi ali predvsem za zaščito domače proizvodnje električne energije, saj so bili taki mehanizmi zasnovani tako, da so lahko v njih sodelovali le domači proizvajalci električne energije ne glede na uporabljeni primarni vir energije. Prav tako se je pokazalo, da dejavnosti na področju številnih regionalnih aktivnosti potekajo prepočasi in v veliki meri zamujajo postavljene roke. Posledica tega je, da tako imenovani ciljni model evropskega trga z električno energijo, ki si ga je zastavila Evropska komisija (v nadaljevanju EK) in ki naj bi bil v celoti vzpostavljen že v letu 2014, še zdaleč ni uresničen.

Da bi ob upoštevanju vseh okoljskih zavez pospešila nadaljnji razvoj trga z električno energijo, je EK 30. novembra 2016 predlagala tako imenovani zimski sveženj, ki prinaša številne predloge novih direktiv in uredb neposredno s področja trga z električno energijo in s področij, ki so z njim povezana.

Ključni cilj zimskega svežnja je zagotoviti k potrošniku usmerjen prehod na uporabo čiste energije.

Dokument v nadaljevanju prikazuje najpomembnejše novosti in spremembe, ki jih prinaša zimski sveženj, hkrati pa so prikazana tudi stališča Agencije za energijo glede posameznih vsebin in morebitnega vpliva na slovenski trg z električno energijo.

2 PREDLOG NOVE DIREKTIVE O SKUPNIH PRAVILIH NA NOTRANJEM TRGU Z ELEKTRIČNO ENERGIJO

Direktiva bo po sprejetju nadomestila veljavno tretjo električno direktivo. V njej so zajeti vsi bistveni elementi, ki so EK vodili k celotnemu predlogu zimskega svežnja. Namen direktive je vnesti nova pravila na skupni notranji trg z električno energijo, pri čemer so vsi predlagani ukrepi v prvi vrsti tržno naravnani in usmerjeni v prid potrošnika (odjemalca). Tako predlog direktive odjemalcem prinaša še dodatne pravice, namen katerih je njihova dodatna zaščita in krepitev vloge na trgu. Predlog prav tako prinaša določene novosti na področju prenosnih in distribucijskih operaterjev, medtem ko področje ločitve dejavnosti v predlogu glede na veljavno direktivo ni bilo bistveno spremenjeno.

Za izvajanje določil direktive in uredb, ki bodo izhajale iz nje (npr. omrežna pravila), bodo še naprej odgovorni nacionalni regulativni organi. Do sedaj je bila navedena obveznost zapisana v posamezni uredbi, sedaj pa bo zapisana v direktivi.

Uvedba novih akterjev na trgu z električno energijo

Predlog direktive med drugim prinaša uvedbo nekaterih novih akterjev na trgu z električno energijo:

- **Regionalni operativni center:** Ti centri, katerih število in področja delovanja bo predlagalo združenje ENTSO-E, naj bi izvajali številne naloge na področjih določanja medobmočnih prenosnih zmogljivosti, sigurnosti obratovanja, določanja potrebnih rezervnih zmogljivosti, pripravljenosti na krizne razmere idr. Ti centri lahko predstavljajo tudi prvi korak k ustanovitvi vseevropskega systemskega operaterja, zato predstavljajo potencialno nevarnost za neodvisnost nacionalnih systemskih operaterjev v prihodnosti.
- **Agregator:** Za lažji nastop kombiniranih sistemov proizvodnje in prilagajanja odjema na trgu predlog direktive predvideva novo vrsto tržnih udeležencev. Agregatorji bodo lahko povezani z dobavitelji električne energije, lahko pa bodo od njih neodvisni. V predlogu gre zgolj za uzakonjenje že obstoječih tržnih udeležencev, ki vsaj v okviru ponujanja dela rezerve za terciarno regulacijo že delujejo tudi na slovenskem trgu.
- **Aktivni odjemalec:** predlog direktive opredeljuje novo vlogo odjemalca na trgu s fleksibilnostjo. Je odjemalec ali skupina aktivnih odjemalcev, ki porabljajo, hranijo ali prodajajo agregatorjem energijo, ki jo proizvedejo ali sodelujejo v prilagajanju odjema ali shemah energetske učinkovitosti pri čemer te aktivnosti niso njihove primarne komercialne aktivnosti.
- **Lokalna energetska skupnost:** Predlog direktive omogoča združevanje odjemalcev in proizvajalcev na lokalni ravni v lokalne energetske skupnosti. Te bodo lahko nastale v obliki združenja, zadruga ali partnerstva in bodo praviloma delovale na neprofitni podlagi. Poleg združevanja lokalnega odjema in proizvodnje bodo lahko opravljala tudi naloge distribucijskega operaterja.

Novosti na področju odjemalcev električne energije

Na področju odjemalcev električne energije osnutek direktive prinaša naslednje bistvene novosti:

- **Vpeljava novih pojmov:** Predlog direktive na področju odjemalcev uvaja pojme, kakršni so aktivni odjemalec, pristojbina za menjavo dobavitelja in pristojbina (kazen) za prekinitev pogodbe. Ti novi pojmi so skladni z dosedanjim in pričakovanim nadaljnjim razvojem notranjega trga z električno energijo.
- **Zaščita ranljivih odjemalcev se širi tudi na energetske revne odjemalce:** Energetske revni odjemalci so tisti, ki si ne morejo privoščiti zadostne ravni energetskih storitev zaradi nizkih prihodkov, visokih izdatkov za energijo, slabe energetske učinkovitosti oz. kombinacije vseh teh vzrokov. Države članice bodo morale določiti kriterije za merjenje energetske učinkovitosti, prav tako pa stalno spremljati število gospodinjstev, ki živijo v energetske revščini.
- **Določanje cene energije za ranljive in energetske revne odjemalce:** Predlog direktive določa, da se morajo cene energije za to skupino odjemalcev določati z drugimi sredstvi kot z državnim poseganjem v cene oskrbe z električno energijo. To določilo izraža namen zakonodajalca, da prepreči nadaljnjo prakso administrativnega oblikovanja cen električne energije za posamezne kategorije odjemalcev (npr. za gospodinjstve odjemalce), kar je še vedno praksa v številnih državah Zahodne Evrope. To določilo hkrati pomeni, da naj se problematika teh odjemalcev rešuje izven sektorja elektroenergetike, kar agencija podpira. Predlog sicer omogoča tudi izjeme, vendar menimo, da mora vlogo zaščite ranljivih odjemalcev prevzeti socialna politika, na kar agencija opozarja že vse od prenosa tretjega svežnja direktiv.
- **Obvezna uvedba primerjalnika ponudb:** Predlog direktive predvideva uvedbo vsaj enega brezplačnega primerjalnika ponudb na maloprodajnem trgu vsake države članice. Ta primerjalnik mora načeloma vsebovati vse aktualne ponudbe na trgu, če pa jih ne, mora biti uporabnik o tem obveščen. Primerjalnik bo moral certificirati neodvisni organ, ki ga bo imenovala država članica. Nacionalni regulativni organ bo moral redno spremljati spletne strani, na katerih bodo na voljo ti primerjalniki. Agencija to določilo podpira in meni, da bi bilo najučinkovitejše, če bi kot neodvisni organ sama še nadalje upravljala s primerjalnikom ponudb, saj na podlagi svojih obstoječih nalog spremlja ponudbo na maloprodajnem trgu in ima že zagotovljene vse potrebne podatke na podlagi katerih že od popolnega odprtja trga zagotavlja tovrstne primerjalne storitve.
- **Obvezne sestavine računa za električno energijo:** Predlog direktive določa tudi obvezne sestavine računa za električno energijo. Med njimi je tudi enotna koda odjemalca, ki bo omogočala hitrejšo in enostavnejšo menjavo dobavitelja. Menjavo dobavitelja bo še olajšala možnost dostopa do podatkov o pretekli porabi električne energije vsem odjemalcem, ki so vključeni v napredni merilni sistem. Dostop do teh podatkov bo omogočen lokalno na števcu ali prek interneta za vsaj preteklih 24 mesecev.
- **Pravica menjave dobavitelja:** Predlog uredbe odjemalcem jamči brezplačno menjavo dobavitelja v roku treh tednov od podane zahteve. Edina izjema, ki jo predlog direktive dopušča, je plačilo pristojbine za menjavo dobavitelja v primeru predčasne prekinitve pogodbe.
- **Možnost sklenitve pogodbe o dobavi na podlagi dinamičnih cen:** Pri tej vrsti pogodb gre za pogodbe med dobaviteljem in odjemalcem, skladno s katerimi bo obračunana cena električne energije odražala ceno na sprotnem trgu znotraj dneva ali trgu za dan vnaprej v intervalih, ki so vsaj enaki frekvenci bilančne poravnave na organiziranem trgu (trenutno ena ura, v prihodnje najbrž 15 minut). Namen takih pogodb je povezati maloprodajni trg z električno energijo z veleprodajnim trgom, s čimer se bodo cenovni signali na veleprodajnem trgu skoraj v realnem času prenesli na maloprodajnega. Dodaten namen takih pogodb je spodbuditi sprotno trgovanje znotraj dneva na veleprodajnem trgu in razvijati prožnost trga.
- **Samooskrba z električno energijo:** Predlog direktive predvideva, da bodo končni odjemalci upravičeni proizvajati, hraniti, porabljati in prodajati električno energijo, ki jo sami proizvajajo. V ta namen je v predlogu direktive tudi definicija aktivnega odjemalca, ki se s svojim prilagajanjem tržnim razmeram dejavno sodeluje na trgu in je temelj za

izvajanje samooskrbe. Aktivni odjemalci se pri izvajanju svojih vlog ne bodo smeli soočati z zapletenimi administrativnimi postopki in plačili, ki ne bodo odražala dejanskih stroškov. Cena za uporabo omrežja v primeru samooskrbe bo morala biti ločeno obračunana za energijo, oddano v omrežje (v državah, kjer se ta obračunava), in za energijo, ki je bila iz omrežja prevzeta.

- **Možnost sodelovanja na trgu s prilagajanjem odjema:** Predlog direktive zahteva, da nacionalni regulativni organi spodbujajo sodelovanje odjemalcev s prilagajanjem odjema na trgu, vključno s trgov sistemskih storitev. Tako sodelovanje naj bi potekalo preko agregatorjev. Agregator in neodvisni agregator sta nova udeleženca na trgu z električno energijo, ki s ponujanjem prožnosti svojih odjemalcev, vključno s tistimi, ki izvajajo samooskrbo, ter svojih proizvajalcev sodelujeta na kakršnemkoli organiziranem trgu z energijo. Države članice naj bi s svojo regulativo spodbujale sodelovanje agregatorjev na maloprodajnem trgu. Uvedba neodvisnih agregatorjev bo v Sloveniji zahtevala posodobitev zakonodaje, s čimer bo moral biti zagotovljen tudi ustrezen pravni okvir za preprečitev nasprotja interesov med tržnimi udeleženci in za vzpostavitev morebitnih kompenzacij zaradi povzročenih stroškov oziroma koristi. Predlog direktive prav tako natančneje opredeljuje pogodbeno razmerja med odjemalcem in agregatorjem, prav tako pa zahteva razvoj tehničnih sredstev za nastop agregatorjev na trgu, ki jih bodo morali pripraviti zadevni deležniki skupaj z regulatorjem. Prilagajanje odjema je v predlogu direktive definirano kot odziv končnih odjemalcev na tržne signale oziroma spodbude v smislu spremembe profila porabe posamično ali v skupini s ciljem prodaje zmanjšanja ali povečanja porabe po ceni, ki je dosežena na trgu.

Uvajanje novih tehnologij v elektroenergetski sistem

Potrebne spremembe v energetskega sektorju bodo zagotovljene le ob ustreznem izvajanju aktivnosti medsebojno povezanih strategij za spodbujanje inoviranja, ki bodo osredotočene na čim celovitejšo dekarbonizacijo do leta 2050 (energetska učinkovitost in z njo povezane inovativne storitve, razvoj nove generacije obnovljivih virov), razvoju stroškovno učinkovitih in integriranih rešitev hrambe elektrike, razvoju elektromobilnosti in inovativne polnilne infrastrukture. Nova pravila in tehnologije morajo omogočiti, da bo trg EU z električno energijo konkurenčen, osredotočen na uporabnika, prožen in nediskriminatoren. Eden od glavnih razlogov za pripravo predloga nove električne direktive sta tudi tehnološki napredek v zadnjih letih in pričakovani razvoj v prihodnjih letih. Tako predlog direktive prinaša novosti na naslednjih področjih uvajanja novih tehnologij v elektroenergetski sistem:

- **Napredna merilna infrastruktura:** Predlog direktive določa minimalne zahteve za izgradnjo sistemov napredne merilne infrastrukture, ki bo morala zagotavljati zajem, obdelavo in prenos podatkov za potrebe informacijske obdelave v čim bolj realnem času (na ravni nekaj sekund), obenem pa bo morala zagotavljati povezljivost ter upoštevati vse vidike zaščite podatkov (osebni podatki) in informacijske oziroma kibernetske varnosti (kriptiranje ipd.) skladno z direktivami EU. Za Slovenijo to po vsej verjetnosti pomeni, da večina do sedaj vgrajenih pametnih števec (približno 40 % vseh merilnih naprav) ni skladna s temi zahtevami, saj s to opremo ne bo mogoče nuditi inovativnih storitev. Države članice bodo morale izdati tudi minimalne tehnične in funkcionalne zahteve, kar za Slovenijo pomeni, da bodo morale biti opredeljene v ustreznih predpisih. Prav tako bo treba v realnem času zagotoviti povezljivost napredne merilne infrastrukture s sistemi za upravljanje energije pri odjemalcih. Pri odločitvi za vsesplošno zamenjavo klasičnih merilnih naprav z napredno merilno infrastrukturo si bodo države članice lahko pomagale z analizo stroškov in koristi (CBA). Če ekonomska ocena iz CBA ne bo prikazala upravičenosti uvedbe, bo treba redno (najmanj vsaki dve leti) izvajati revizije ob upoštevanju razvoja stanja tehnike. To za Slovenijo lahko pomeni revizijo opravljene CBA. Sistem mora omogočiti odjemalcem, da je njihov

odjem merjen in poravnan v isti časovni resoluciji, kot je poravnano bilančno odstopanje. Države članice morajo odjemalce najmanj vsaki dve leti obveščati o tehnološkem napredku naprednih merilnih sistemov ter možnosti nadgradnje na podlagi predstavljenih stroškov in koristi. Prav tako je treba spremljati stroške in koristi uvajanja sistemov. Cilj je izkoristiti sistem za to, za kar je namenjen, to je za storitve upravljanja z energijo.

- **Inovativna polnilna infrastruktura:** Predlog direktive zahteva od držav članic spodbujanje priključevanja polnilne infrastrukture (javne in zasebne) na distribucijsko omrežje. Kadarkoli bo elektrooperater zavrnil dostop polnilne infrastrukture do omrežja, bo moral posredovati informacije o potrebnih ukrepih za ojačitev omrežja. Distribucijski operater bo moral sodelovati z upravljavci polnilne infrastrukture na nediskriminatoren način. Distribucijski operater bo lahko le v primeru, če na javnem pozivu za gradnjo polnilne infrastrukture noben ponudnik ne bo izrazil namena za njihovo gradnjo, lahko imel v lasti polnilna mesta za električna vozila, prav tako pa jih bo lahko razvijal in z njimi upravljal. Tako izjemo bo moral potrditi nacionalni regulativni organ. V primeru pozitivnega odziva na kasnejših javnih pozivih bo treba izjemo opustiti.
- **Hranilniki energije:** Predlog direktive predvideva ukrepe za spodbujanje vključevanja hranilnikov v sistem. Zavračanje priključitve bo dovoljeno le izjemoma. Postopki priključevanja bodo morali biti nediskriminatorni, potrditi pa jih bo moral tudi nacionalni regulativni organ. Predlog direktive določa, da elektro operaterji ne bodo smeli imeti v lasti ali upravljanju hranilnikov energije. Prav tako se ne bodo smeli ukvarjati z razvojem teh naprav. Države članice bodo lahko na tem področju dovolile izjemo, vendar le v primeru, če na javnem pozivu noben ponudnik ne bo izrazil namena za lastništvo, razvoj, upravljanje ali obratovanje hranilnikov in če bodo taki hranilniki potrebni za izvajanje nalog elektrooperaterja. V primeru dodelitve izjeme bodo nacionalni regulativni organi (za področje distribucije) oziroma sistemski operater morali vsaj na vsakih pet let izvesti javno posvetovanje o morebitni zainteresiranosti investitorjev za gradnjo hranilnikov. V primeru pozitivnega odziva bo treba izjemo opustiti.

Upravljanje s podatki

Predlog direktive določa, da bodo morale države članice ali posebni pristojni organi imenovati upravičence, ki bodo imeli dostop do merilnih podatkov in podatkov za menjavo dobavitelja končnih odjemalcev, kar je skladno z uredbo 2016/679 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov. Med te upravičence bodo morali biti uvrščeni vsaj odjemalci, dobavitelji, operaterji, agregatorji, ponudniki energetskih storitev in drugi subjekti, ki nudijo storitve odjemalcem. Upravljanje s podatki bo moralo zagotavljati enostaven in učinkovit dostop ter izmenjavo podatkov. Upravljalci podatkov bodo na podlagi soglasja odjemalca dodelili dostop do podatkov končnega odjemalca vsem upravičencem. Poskrbljeno mora biti tudi za certificiranje upravljavcev s podatki. Komisija bo definirala skupen standardiziran format podatkov ter procese za dostop do podatkov s ciljem spodbujati konkurenčnost in preprečiti nesorazmerne administrativne stroške upravičencem. Standardiziran format bo zamenjal nacionalnega, države članice pa bodo morale zagotoviti, da bo ta format upoštevan.

Novosti na področju sistemskih storitev

Na področju zagotavljanja sistemskih storitev predlog direktive prinaša naslednje novosti:

- **Dopolnjena definicija sistemskih storitev:** Predlog direktive med sistemske storitve dodatno uvršča storitev izravnave in sistemske storitve, ki niso povezane s frekvenco. V bistvu je vsaj z vidika Slovenije dodana le izravnava, saj imamo sistemske storitve, ki niso povezane s frekvenco, že sedaj. Med te sodijo regulacija napetosti in zagon agregatov brez zunanjega napajanja kot tudi hitro injiciranje jalovega toka in vztrajnost. Zadnjih dveh sistemskih storitev v Sloveniji nimamo, saj so povezane s proizvodnimi enotami, ki niso sinhrono povezane z omrežjem. Ta dopolnitev je bila potrebna zaradi celovite ureditve področja zagotavljanja sistemskih storitev z omrežnimi pravili. Predlog nove uredbe o notranjem trgu z električno energijo namreč predvideva nova omrežna pravila, ki bodo urejala področje sistemskih storitev, ki niso povezane s frekvenco.
- **Nakup energije za pokrivanje izgub in sistemskih storitev, ki niso povezane s frekvenco, s strani distribucijskih operaterjev:** Predlog direktive določa, da bodo morali distribucijski operaterji pregledno in na tržen način nabavljati energijo za pokrivanje izgub in izbirati ponudnike sistemskih storitev, ki niso povezane s frekvenco, tako, da bodo v postopek vključili vse udeležence, vključno s proizvajalci iz obnovljivih virov in agregatorji. Odstopanja bodo možna samo pri sistemskih storitvah, ki niso povezane s frekvenco, če bodo za to obstajale upravičene okoliščine, ki so dokazljive z analizo stroškov in koristi.
- **Neposreden nadzor nad napravami, ki zagotavljajo sistemske storitve:** Predlog direktive določa, da sistemski operaterji ne bodo smeli imeti v lasti ali upravljanju hranilnikov energije, prav tako pa ne bodo smeli neposredno ali posredno upravljati z objekti za zagotavljanje sistemskih storitev. Države članice bodo lahko na tem področju dovolile izjemo, vendar le v primeru, če na javnem pozivu za gradnjo takih naprav za zagotavljanje sistemskih storitev, ki niso povezane s frekvenco, noben ponudnik ne bo izrazil namena za njihovo gradnjo in če bodo take naprave potrebne za izvajanje nalog sistema elektrooperaterja. O morebitni podelitvi izjem bo treba obvestiti tako ACER kot EK.

Nove naloge nacionalnih regulativnih organov

Predlog nove direktive predvideva tudi nekatere nove naloge nacionalnih regulativnih organov. Med njimi so tudi:

- potrjevanje produktov in postopkov zakupa sistemskih storitev, ki niso povezane s frekvenco;
- zagotovitev, da bodo medobmočne prenosne zmogljivosti razpoložljive v največjem možnem obsegu;
- merjenje učinkovitosti sistema in distribucijskega operaterja na področju razvoja pametnih omrežij, ki spodbuja energetske učinkovitost in integracijo proizvodnje iz obnovljivih virov energije, in objavljanje nacionalnega poročila s priporočili za potrebne izboljšave na vsaki dve leti;
- spodbujanje zagotavljanja dostopa do omrežja sistemov hrambe energije in spremljanje naložb v hranilnike v povezavi s sigurnostjo oskrbe z električno energijo;
- spodbujanje elektrooperaterjev in uporabnikov sistema k izboljšanju energetske učinkovitosti;
- spremljanje razpoložljivosti spletnih strani, ki bodo ponujale primerjalnike ponudb, vključno s tem, če primerjalniki izpolnjujejo z direktivo predpisane kriterije.

Da bi omogočili elektrooperaterjem izvajanje opisanih novih nalog, bo moral regulativni okvir elektrooperaterjem omogočati in stimulirati nakup storitev iz razpršenih virov, od ponudnikov prilagajanja odjema in hranilnikov na podlagi vnaprej definiranega modela, ki ga bo nacionalni regulativni organ razvil skupaj z elektrooperaterji. Operaterji distribucijskih sistemov bodo morali tudi določiti standardizirane produkte sistemskih storitev. V razvojnih načrtih bo treba

posebno pozornost posvečati priključevanju razpršene proizvodnje iz obnovljivih virov in soproizvodnje ter novih vrst odjemalcev, med katere na primer sodi polnilna infrastruktura za električna vozila. V razvojne načrte morajo biti vključeni tudi ukrepi za odložitev naložb v omrežja na področjih predvidene uporabe prilagajanja odjema, izboljšanja energetske učinkovitosti in hranilnikov.

Med nove naloge nacionalnih regulativnih organov, ki jih določa predlog direktive, sodi tudi zaveza, da vsem udeležencem trga razkrijejo podrobno metodologijo in vse stroške, ki so botrovali določitvi tarifnih postavk za uporabo omrežja. To določbo lahko razumemo kot zahtevo po razkritju stroškov, ki pripadajo določeni odjemni skupini.

3 PREDLOG NOVE UREDBE O NOTRANJEM TRGU Z ELEKTRIČNO ENERGIJO

Nova uredba o notranjem trgu z električno energijo bo predvidoma nadomestila dosedanje uredbo o dostopu do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije. Ugotovimo lahko, da EK predlaga spremembo imena uredbe in s tem širi njeno področje zgolj z dostopa do omrežja na celotni notranji trg. Ta sprememba je posledica dejstva, da se z vzpostavitvijo skupnega notranjega trga EU pojem »čezmejna izmenjava« opušča, saj ni v skladu z duhom nove ureditve trga. Po novem bodo na notranjem trgu le še različna trgovalna območja, ki pa ne bodo nujno sovpadala z mejami posameznih držav članic in tretjimi državami, ki bodo del tega trga.

V duhu sprememb, ki so posledica vse večje integracije proizvodnje iz obnovljivih virov in sproizvodnje blizu mesta odjema kot tudi tehnološkega napredka na področju pametnih omrežij, uredba poleg področja prenosnega sistema električne energije prvič posega tudi na področje distribucijskega sistema. Tako predlog uredbe med drugim predvideva vzpostavitev evropskega združenja distribucijskih operaterjev, katerega namen je med drugim zagotoviti ustrezno sodelovanje distribucijskih operaterjev na področju razvoja omrežja, novih storitev, integracije obnovljivih virov, prilagajanja odjema pripravi omrežnih pravil in sodelovanje z združenjem sistemskih operaterjev ENTSO-E. Predlog uredbe tudi eksplicitno zahteva sodelovanje distribucijskega operaterja s sistemskim operaterjem na področju prilagajanja odjema. Za izvajanje določil uredbe in vseh drugih uredb, ki bodo izhajale iz nje (npr. omrežna pravila), bodo še naprej odgovorni nacionalni regulativni organi. Razlika glede na veljavno ureditev je le v tem, da je sedaj ta obveznost zapisana v sami uredbi, sedaj pa bo prenesena v direktivo.

Na področju prenosa električne energije je med najpomembnejšimi novosti predlog regionalnega združevanja sistemskih operaterjev v obliki regionalnih operativnih centrov. Ti centri, katerih število in področja delovanja bo predlagalo združenje ENTSO-E, naj bi izvajali številne naloge na področjih določanja medobmočnih prenosnih zmogljivosti, sigurnosti obratovanja, določanja potrebnih rezervnih zmogljivosti, pripravljenosti na krizne razmere idr. Medtem ko direktiva podaja le njihovo definicijo ter določa naloge sistemskih operaterjev in regulativnih organov v zvezi s temi centri, predlog uredbe prinaša opis vseh njihovih konkretnih nalog. Ti centri lahko predstavljajo tudi prvi korak k ustanovitvi vseevropskega sistema operaterja, saj številne naloge sistemskih operaterjev prenašajo z nacionalne na regionalno raven.

Predlog uredbe predvideva tudi razširitev omrežnih pravil na nova področja. Tako poleg veljavnih predvideva tudi omrežna pravila na naslednjih področjih:

- nediskriminatorno in pregledno zagotavljanje sistemskih storitev, ki niso povezane z regulacijo frekvence;
- prilagajanje odjema;
- kibernetska varnost;
- delovanje regionalnih operativnih centrov.

Razen teh novih omrežnih pravil je predvidena tudi razširitev trenutnih pravil za dodeljevanje zmogljivosti in upravljanje prezasedenosti na področje omejevanja proizvodnje in prerazporejanje proizvodnje in odjema. Prav tako je predvideno, da naj bi se omrežna pravila o prenosnih tarifah razširila tudi na tarife za uporabo distribucijskega omrežja.

Spremenjen veleprodajni trg z električno energijo

Največ sprememb uredba prinaša na področju številnih segmentov veleprodajnega trga z električno energijo. Med njimi so med drugim naslednje:

- **Vpeljava omejitev na področju mehanizmov za zagotavljanje zmogljivosti:** Po predlogu uredbe bodo morali biti vsi taki mehanizmi v prihodnje odprti za neposredno sodelovanje ponudnikov zmogljivosti iz drugih držav članic. Izjema bodo le tako imenovane strateške rezerve, ki bodo zaradi svoje narave lahko še naprej le znotraj posamezne države članice. Dodatna omejitev za vse sodelujoče proizvodne enote v takih mehanizmih je še zahteva, da njihovi izpusti ogljikovega dioksida ne smejo presežati 550 g/kWh, kar v praksi pomeni, da bodo od vseh tipov elektrarn na fosilna goriva sodelovale le še plinsko-parne elektrarne na zemeljski plin. Predlog uredbe prav tako predvideva revizijo obstoječih mehanizmov in njihovo uskladitev z določili uredbe, vendar za to ne postavlja nobenega roka.
- **Nova pravila delovanja izravnalnega trga:** Med drugim je predvideno, da se bodo izravnalne zmogljivosti zagotavljale regionalno. Zakup teh zmogljivosti naj bi se izvajal ločeno za rezervo v pozitivno in negativno smer. Najpomembnejša sprememba glede na obstoječe stanje je zahteva, da naj bi se rezervne zmogljivosti zakupile najkasneje en dan pred dobavo. Pričakujemo lahko večje težave slovenskih ponudnikov rezervnih zmogljivosti za izravnavo (rezerva za sekundarno in terciarno regulacijo moči in frekvence) zaradi tega določila, saj se trenutno rezervne zmogljivosti v Sloveniji zagotavljajo za daljše časovno obdobje (do petih let), v postopku izbora pa lahko sodelujejo le ponudniki s proizvodnimi enotami in s prilagodljivimi odjemalci iz regulacijskega območja Slovenije. Po drugi strani pa lahko zaradi tega pričakujemo znižanje stroškov delovanja sistema in s tem nižje tarife za uporabnike sistema.
- **Cenovne omejitve na veleprodajnih trgih:** Predlog uredbe določa omejitve cen navzgor in navzdol na veleprodajnih trgih. Tako je lahko najvišja cena ali neomejena ali omejena z vrednostjo izgube oskrbe (Value of Lost Load – ocenjena vrednost največje cene električne energije, ki so jo odjemalci pripravljeni plačati, da se izognejo prekinitvi oskrbe), medtem ko mora najnižja vrednost biti postavljena na -2000 EUR/MWh ali manj. Trenutno je na slovenskem trgu cena navzdol omejena na 0 EUR/MWh, kar omogoča, da trgovci kupujejo elektriko na tujih trgih po negativnih cenah in jo nato prodajajo na slovenski borzi, kjer negativnih cen ni mogoče doseči. Dosežena cena tako ne kaže realnega stanja ponudbe in povpraševanja. S predlagano spremembo bodo take motnje na trgu onemogočene. Vrednost izgube oskrbe bodo morale države članice določiti v roku enega leta od pričetka veljavnosti uredbe na podlagi metodologije, ki jo bo pripravil ENTSO-E, potrdil pa ACER. To vrednost bodo morale obnavljati najmanj vsakih pet let.
- **Prednostno dispečiranje:** Področje prednostnega dispečiranja trenutno ureja električna direktiva 2009/72/ES, ki določa, da lahko država članica daje prednost dispečiranju električni energiji iz proizvodnih naprav, ki uporabljajo kot gorivo domače vire primarne energije do obsega, ki ne presega 15 % skupne primarne energije, potrebne za proizvodnjo električne energije, porabljene v zadevni državi članici v posameznem koledarskem letu. Taka ureditev omogoča predvsem državam z velikim deležem uporabe termoelektrarn na premog, da s tem mehanizmom ščitijo domačo premogovno industrijo. Predlog uredbe namesto tega določa, da bodo prednostno dispečirane v prihodnje le še proizvodne enote na obnovljive vire ali za soproizvodnjo toplote in električne energije, katerih moč ne presega 500 kW. Po letu 2026 bo ta omejitev za nove enote v sistemu znižana na 250 kW. Razlika glede na veljavno ureditev je v tem, da bodo sistemski operaterji po uveljavitvi uredbe morali obvezno zagotoviti prednostno dispečiranje teh proizvodnih enot. Enake omejitve moči za take proizvodne objekte so predvidene tudi na področju izjeme njihove bilančne odgovornosti.
- **Meje trgovalnih območij bodo morale temeljiti na dolgoročni strukturni prezasedenosti:** Trenutno stanje v večini evropskih držav je tako, da je posamezna država tudi trgovalno območje. Obstajajo pa tudi trgovalna območja, ki obsegajo več kot eno državo (npr. Nemčija, Avstrija in Luksemburg). Velikokrat so dejanske zamašitve prenosnih poti znotraj posamezne države, vendar so zamašitve in s tem meje trgovalnih območij umetno prestavljene na državne meje. Predlog uredbe pa jasno

zahteva, da se meje trgovalnih območij postavijo na mestih, kjer so dejanske fizične prezasedenosti prenosnih poti. Dosledno izvajanje določil tega predloga bi za Slovenijo pomenilo, da bi se njeno trgovalno območje lahko razširilo tudi na območje sosednjih držav.

Tarife za uporabo omrežja

Uredba prav tako posega na področje tarif za uporabo prenosnega in distribucijskega omrežja kot tudi uporabe prihodkov zaradi prezasedenosti. Nekatere med spremembami so:

- **Nediskriminatorna obravnava uporabnikov ne glede na mesto priključitve in vrsto uporabnika:** Predlog uredbe posebej poudarja, da morajo tarife za prenosna in distribucijska omrežja odražati nediskriminatorno obravnavo proizvodnih enot, priključenih na prenosno ali distribucijsko omrežje, in hranilnike energije. Tarife prav tako ne smejo vsebovati negativnih spodbud za sodelovanje pri nudenju storitev v zvezi z zmanjšanjem odjema, morajo pa vsebovati spodbude operaterjem prenosnih in distribucijskih sistemov z namenom doseganja večje energetske učinkovitosti, krepitev tržne integracije, zagotavljanja zanesljivosti oskrbe, podporo naložbam in v zvezi s tem povezanih raziskovalnih aktivnosti. Pomembno je predvsem določilo, da v tarifah ne sme biti nobenih komponent, ki bi odjemalce odvrčala od sodelovanja v mehanizmi in sistemih zmanjševanja odjema. To pomeni, da ne bodo več dovoljene tarife za končne odjemalce, ki plačujejo le tarifo za moč, prav tako pa bodo morale biti tarife za energijski del postavljene tako, da bodo odražale dejanske stroške omrežja v določenih časovnih obdobjih.
- **Harmonizacija oblikovanja tarif za uporabo prenosnih in distribucijskih omrežij:** Po predlogu uredbe bo moral v roku treh mesecev od začetka veljavnosti ACER objaviti priporočila regulatorjem o prilagoditvi veljavnih metodologij oblikovanja tarif za uporabo prenosnega in distribucijskega omrežja s ciljem vseevropske harmonizacije njihovega oblikovanja (med drugim tudi določitev razmerja med proizvodnjo in odjemom, določitev vrst upravičenih stroškov, časovno diferencirane tarife, lokacijski signali, razmerja med distribucijskimi in prenosnimi tarifami, metode za zagotavljanje preglednosti določanja tarif, odjemne skupine in izjeme). Ta priporočila bodo morali regulatorji upoštevati pri pripravi metodologij, ACER pa bo področje spremljal, vsako leto do 31. 1. podal poročilo o spoštovanju teh priporočil EK in vsaki dve leti revidiral nabor navedenih priporočil.
- **Uporaba prihodkov zaradi prezasedenosti:** Veljavna uredba 714/2009 določa, da se prihodki zaradi prezasedenosti lahko uporabijo ali za zagotovitev dejanske razpoložljivosti dodeljene zmogljivosti in/ali za vzdrževanje ali povečanje povezovalne zmogljivosti prek naložb v omrežje, zlasti z novimi povezovalnimi daljnovodi. Če prihodkov ni mogoče učinkovito porabiti za gornja namena, se uporabijo kot dohodek, ki ga regulativni organi upoštevajo pri odobritvi metodologije za obračunavanje omrežnih tarif in/ali določanju teh tarif. Predlog nove uredbe pa predvideva, da bo v primerih, ko ne bo mogoče zagotoviti učinkovite porabe prihodkov za gornja namena, presežna sredstva treba prenesti na ločen interni račun za potrebe porabe sredstev za ta dva namena v prihodnjih letih. Za uporabo prihodkov iz prezasedenosti bo ACER razvil tudi posebno metodologijo, v kateri bodo podrobno predpisani pogoji, pod katerimi se bodo ti prihodki lahko porabljali. Slovenija ima zaradi svojega geografskega položaja in značilnosti energetskih trgov sosednjih regij v zvezi s prenosom električne energije vse značilnosti tranzitne države. Močni tranzitni pretoki zelo obremenjujejo celotno prenosno omrežje in povzročajo stroške, ki pa so le v manjši meri kriti poravnalnim mehanizmom evropskih sistemskih operaterjev (ITC). Zato je Slovenija do sedaj pretežen del prihodkov iz upravljanja prezasedenosti namenila zmanjševanju tarif operaterja prenosnega sistema. Novi predlog uredbe na tem področju predvideva, da

poraba prihodkov od prezasedenosti ne bo mogoča za zniževanje tarif, kar pa bi za Slovenijo predstavljalo velik pritisk na zajetno povišanje prenosnih tarif v prihajajočih regulativnih obdobjih. Zaradi tega je agencija v okviru sodelovanja z ACER podala pobudo in predlagala, da se tudi v bodoče na tem področju možnost namena porabe zadevnih prihodkov za potrebe določanja prenosnih tarif v predlogu te uredbe ohrani.

4 PREDLOG NOVE UREDBE O PRIPRAVLJENOSTI NA TVEGANJA V ELEKTROENERGETSKEM SEKTORJU

EK meni, da bi bilo treba na ravni skupnega notranjega trga z električno energijo sprejeti določene ukrepe, s katerimi bi se vnaprej pripravili na morebitno krizo pri oskrbi z električno energijo, ki bi lahko bila posledica izjemnih vremenskih razmer, zlonamernih napadov ali pomanjkanja goriv za proizvodnjo električne energije. V ta namen je v zimski zakonodajni sveženj vključila tudi predlog uredbe o pripravljenosti na tveganja v elektroenergetskem sektorju, ki dejansko pokriva področje sigurnosti oskrbe z električno energijo. Ključno pri izvajanju predloga te uredbe bo sodelovanje vseh držav članic, saj uredba pokriva problematiko, ki je ne moremo omejiti zgolj na eno državo.

Imenovanje pristojnega organa in opredelitev nalog posameznih akterjev

Predlog uredbe predvideva, da bo vsaka država članica imenovala pristojni organ za izvajanje določil uredbe. To bo lahko vladni ali regulativni organ. O svoji odločitvi, ki jo bo morala sprejeti najkasneje v roku treh mesecev od začetka veljavnosti uredbe, bo morala država članica nemudoma obvestiti EK. Poleg organizacije, ki bo v državi članica imenovana kot pristojni organ, bo v prihodnje na področju pripravljenosti na tveganja v elektroenergetskem sektorju imela pomembno vlogo tudi Koordinacijska skupina za električno energijo, ki sodi med strokovne skupine EK.

Predlog uredbe predvideva učinkovito soočanje s problematiko obvladovanja tveganj zaradi nezadostne zadostnosti razpoložljivih proizvodnih virov za proizvodnjo električne energije in zmanjšane sigurnosti obratovanja omrežij, predvsem v smislu identifikacije kriznih scenarijev na regionalni ravni, metodologije za kratkoročno oceno zadostnosti virov za proizvodnjo električne energije, priprave načrtov za pripravljenost na morebitna tveganja in obvladovanja dejanskih kriznih razmer.

Nacionalni in regionalni pristop k reševanju problematike

Predlog uredbe predvideva obravnavo problematike tako z regionalnega kot nacionalnega vidika. Tako predlog uredbe predvideva, da naj bi združenje sistemskih operaterjev ENTSO-E že v roku dveh mesecev po uveljavitvi uredbe na ACER poslalo predlog metodologije za identifikacijo najverjetnejših scenarijev elektroenergetske krize v regionalnem kontekstu. V teh scenarijih bo treba upoštevati tako potencialne težave zagotovitve sigurnosti omrežja,

predvsem v smislu zagotavljanja *N-1* kriterija (zaradi izrednih vremenskih razmer ali zlonamernih napadov), kot tudi težave zaradi nezadostne zadostnosti proizvodnih virov, ki so lahko posledica izrednih vremenskih razmer, zlonamernih napadov ali pomanjkanja goriva na trgu.

Združenje ENTSO-E bo po predlogu uredbe zadolženo za izdelavo najverjetnejših kriznih scenarijev na ravni vsake regije, medtem ko bo vsaka država članica zadolžena za pripravo enakih scenarijev na ravni posamezne države članice. Krizni scenariji na ravni regije bodo tudi predmet javnega posvetovanja, ki ga bo izvajala Koordinacijska skupina za električno energijo. Ta skupina bo morala biti tudi pravočasno obveščena o vseh kriznih scenarijih na ravni posameznih držav članic.

Ocenjevanje zadostnosti proizvodnih virov, priprava načrtov pripravljenosti na tveganja in načrta ukrepov

Predlog uredbe o pripravljenosti na tveganja kot naslednji pomemben gradnik izvajanja njenih določil predvideva tudi redno kratkoročno sezonsko ocenjevanje zadostnosti proizvodnih virov za proizvodnjo električne energije. Tako ocenjevanje že dalj časa izvaja združenje sistemskih operaterjev ENTSO-E, vendar doslej še ni predpisano z nobenim evropskim zakonodajnim aktom v obliki direktive ali uredbe. Predlog nove uredbe tako predvideva, da bo moralo združenje ENTSO-E najprej pripraviti metodologijo, na podlagi katere se bo to ocenjevanje izvajalo.

Bistvena naloga, ki jo pristojnim organom nalaga predlog uredbe, je priprava načrtov pripravljenosti na tveganja, ki jih bodo morali pripraviti na podlagi regionalnih in nacionalnih kriznih scenarijev in o katerih se bodo morali posvetovati z vsemi deležniki. Ta načrt bo moral vsebovati tako nacionalne ukrepe kot ukrepe, ki bodo predmet koordinacije na regionalni ravni. V sklopu nacionalnih ukrepov bo tako med drugim treba imenovati nacionalnega kriznega menedžerja ali krizni tim skupaj z njegovimi nalogami. Prav tako bo treba podrobno opredeliti vlogo in odgovornosti pristojnega organa ter tržne in netržne ukrepe za reševanje kriznih razmer. Med regionalnimi ukrepi, ki bodo morali biti usklajeni na ravni regij, pa je treba omeniti predvsem imenovanje regionalnega kriznega menedžerja ali kriznega tima in zagotovitev ustreznih komunikacij za sodelovanje znotraj posameznih regij. Prav tako je treba poudariti, da bodo morali o regionalnih ukrepih doseči soglasje vsi pristojni organi posamezne regije. Na področju pripravljenosti na tveganja naj bi pomembno vlogo igrali tudi regionalni operativni centri.

Delovanje v primeru kriznih razmer

Predlog uredbe predvideva tudi mehanizme zgodnjega opozarjanja na mogoče krizne razmere in za dejansko razglasitev kriznih razmer. Ključno vlogo pri tem bo odigral pristojni organ v vsaki državi članici, ki pa bo moral o razmerah nemudoma obvestiti tudi pristojne organe sosednjih držav, EK in Koordinacijsko skupino za električno energijo. Pri reševanju morebitnih kriznih razmer bodo morale države članice tesno sodelovati, hkrati pa ves čas dajati prednost tržnim ukrepom. Pristojni organ bo prav tako moral v roku šestih tednov po razglasitvi kriznih razmer pripraviti podrobno poročilo o vseh okoliščinah krize, ki ga bo moral posredovati EK in Koordinacijski skupini za električno energijo.

Predlog uredbe o pripravljenosti na tveganja posega tudi na področje kibernetске varnosti, saj potencialni napadi na informacijske sisteme elektroenergetskih podjetij predstavljajo vedno večje tveganje za sigurnost obratovanja elektroenergetskih sistemov. Osnovne zahteve na področju kibernetске varnosti v EU določa direktiva 2016/1148 o ukrepih za visoko skupno raven varnosti omrežij in informacijskih sistemov v Uniji (direktiva NIS), medtem ko bodo podrobnosti za področje trga z električno energijo določene v posebnih omrežnih pravilih, ki bodo izdana na podlagi določil nove uredbe o notranjem trgu z električno energijo.

Predlog uredbe je bil pripravljen po vzoru podobne uredbe s področja zemeljskega plina, kjer so potencialne težave zaradi omejenega števila virov energije veliko bolj verjetne kot na področju električne energije. Vedno večja raven samooskrbe in lokalne proizvodnje električne energije bo na daljši rok morda povsem odpravila potrebo po taki uredbi. Največjo stopnjo tveganja morebitnih težav pri oskrbi, ki niso posledica vedno prisotnih tveganj morebitnih zlonamernih napadov, dejansko predstavlja obdobje prehoda s pretežno centraliziranega sistema oskrbe z velikim deležem elektrarn na fosilna goriva na vedno bolj decentraliziran sistem oskrbe iz lokalnih virov za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov in objektov za soproizvodnjo toplote in električne energije. Pričakujemo, da bo prihodnja uredba, ki bo pripravljena na podlagi objavljenega prehoda, predvsem v opisanem prehodnem obdobju učinkovito reševala morebitne težave z zanesljivostjo oskrbe z električno energijo.

5 PREDLOG NOVE DIREKTIVE O SPODBUJANJU RABE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH VIROV

V sklopu zimskega svežnja je EK predstavila tudi predlog nove direktive o spodbujanju rabe energije iz obnovljivih virov, ki bo nadomestila sedanjo direktivo 2009/28/ES. Namen te direktive je predvsem zagotoviti ustrezne zakonodajne podlage na ravni EU, da bo izpolnjen cilj, ki si ga je Evropski svet zadal oktobra 2014, to je doseči vsaj 27-odstotni delež obnovljivih virov v celotni porabi energije v EU. Za razliko od sedaj veljavne direktive predlog nove ne določa ciljnih deležev energije iz obnovljivih virov v celotni porabi energije za vsako posamezno državo članico. Glavna področja, ki jih obravnava direktiva, so ciljni deleži energije iz obnovljivih virov, podpora električni energiji iz obnovljivih virov, potrdila o izvoru in samooskrba iz obnovljivih virov.

Ciljni deleži energije iz obnovljivih virov

Na področju ciljnih deležev energije iz obnovljivih virov direktiva prinaša naslednje spremembe glede na veljavno:

- delež energije iz obnovljivih virov v končni bruto porabi energije EU v letu 2030 mora znašati vsaj 27 %;
- ustrezne prispevke posameznih držav članic EU za doseg ciljev v letu 2030 bodo države članice same določile in sporočile EK v okviru svojih integriranih nacionalnih energetskega in podnebnih načrtov;
- od 1. januarja 2021 dalje delež energije iz obnovljivih virov v končni bruto porabi v vsaki posamezni državi članici EU ne sme biti nižji od ciljne vrednosti deleža obnovljivih virov energije za leto 2020, ki je za to državo določen v direktivi 2009/28/ES.

Podporni mehanizmi

Na področju podpore električni energiji iz obnovljivih virov predlog direktive med drugim določa naslednje:

- Podporne sheme za električno energijo, pridobljeno iz obnovljivih virov, morajo biti zasnovane tako, da ne pride do nepotrebnega izkrivljanja trga z električno energijo, pri čemer je treba upoštevati ponudbo in povpraševanje ter morebitne omejitve elektroenergetskega omrežja. Države članice EU morajo zagotoviti, da se podpora za električno energijo iz obnovljivih virov odobri na odprto, pregleden, konkurenčen, nediskriminatorni in stroškovno učinkovit način. Države članice bodo morale oceniti učinkovitost svojih podpornih shem vsaj vsaka štiri leta. Na tej oceni bo morala temeljiti vsaka odločitev o nadaljevanju, prenehanju ali novi zasnovi podporne sheme.
- **Podporne sheme v državah članicah bodo morale biti odprte za sodelovanje proizvodnih naprav iz drugih držav članic:** Sodelovanje proizvodnih objektov iz drugih držav članic v nacionalnih podpornih shemah omogoča že veljavna direktiva. Predlog nove direktive pa zahteva, da bodo države članice morale v obdobju od leta 2021 do 2025 svoje podporne sheme vsako leto odpreti za sodelovanje proizvajalcev iz drugih držav članic v obsegu vsaj 10 % vseh novih proizvodnih zmogljivosti za proizvodnjo električne energije v nacionalnih podpornih shemah. V obdobju od leta 2026 do 2030 se bo ta delež povečal na 15 %. Države članice bodo čezmejno

sodelovanje lahko med drugim zagotovile prek odprtih razpisov, skupnih razpisov, odprtih certifikatskih shem ali skupnih podpornih shem. Alokacija električne energije iz OVE (to pomeni, kateri državi bo pripadala pri upoštevanju izpolnjevanja nacionalnih ciljev), ki bo koristila ugodnosti odprtih razpisov, skupnih razpisov, odprtih certifikatskih shem ali skupnih podpornih shem, bo predmet sporazuma o sodelovanju med zadevnima državama, v katerem bodo določena pravila o izplačevanju podpor, pri čemer bo treba slediti načelu, da naj energija pripada državi, ki financira delovanje proizvodne naprave.

- **Stabilnost podpornih shem:** Države članice bodo morale zagotoviti, da že odobrene podpore projektom obnovljivih virov energije ne smejo biti revidirane na način, ki bi negativno vplival na pravice, podeljene v okviru podporne sheme, in ekonomijo proizvodnih naprav, ki prejemajo podporo. Države članice bodo morale prav tako zagotoviti, da bodo imeli vlagatelji pravočasen vpogled v načrtovano podporno shemo za energijo iz obnovljivih virov. V ta namen bodo morale države članice EU opredeliti in objaviti dolgoročni načrt v zvezi s pričakovano dodelitvijo sredstev za podpore, ki bo moral zajemati vsaj naslednja tri leta, vsebovati pa bo moral časovni okvir, instalirane moči proizvodnih naprav ter finančna sredstva, ki bodo na voljo.

Potrdila o izvoru

V zvezi s potrdili o izvoru in objavo sestave proizvodnih virov predlog nove direktive predvideva spremembe na naslednjih področjih:

- **Vrste energije, za katere se izdajajo potrdila o izvoru:** Po sedanji ureditvi na notranjem trgu EU z energijo se potrdila o izvoru izdajajo za električno energijo iz obnovljivih virov in iz objektov za soproizvodnjo z visokim izkoristkom. Predlog nove direktive pa predvideva izdajanje potrdil o izvoru tudi za vse oblike plina, ki sodijo med obnovljive vire (npr. biometan in vodik). Potrdila o izvoru se bodo izdajala tudi za energijo za daljinsko ogrevanje in hlajenje, pridobljeno iz obnovljivih virov. Predlog direktive prav tako določa, da se lahko države članice odločijo tudi za uvedbo potrdil o izvoru za električno energijo iz drugih virov (fosilna goriva in jedrska energija). Potrdila o izvoru se bodo morala izdajati v skladu s standardom CEN – EN 16325.
- **Potrdila o izvoru, ki se nanašajo na električno energijo iz proizvodnih naprav, ki prejemajo podporo:** Doslej to področje na ravni EU ni bilo poenoteno. V nekaterih državah potrdil o izvoru za energijo iz podporne sheme ne izdajajo, v nekaterih, med katere sodi tudi Slovenija, pa se potrdila izdajajo. Po novem predlogu naj bi se potrdila o izvoru za energijo iz podporne sheme izdajala in na posebnih dražbah prodajala zainteresiranim trgovcem in dobaviteljem. Prihodki iz teh dražb naj bi se uporabljali za financiranje podporne sheme. Posledica tega je tudi predlog, da potrdila o izvoru ne bodo več vsebovala informacij o morebitnih prejetih podporah. To določilo je po eni strani dobro, saj zagotavlja dodaten vir sredstev za financiranje podporne sheme, po drugi strani pa lahko zmanjša prihodke proizvajalcu, ki lahko sedaj dodaten prihodek ustvarjajo s prodajo potrdil o izvoru.
- **Uporaba potrdil o izvoru za prikazovanje sestave primarnih virov dobaviteljev:** Bistvena sprememba, ki jo prinaša predlog nove direktive, je obvezna uporaba potrdil o izvoru za dokazovanje deleža električne energije iz obnovljivih virov. To določilo za Slovenijo ne prinaša sprememb, saj imamo tak sistem že danes. V zvezi z objavo sestave proizvodnih virov je zanimivo to, da so ustrezna določila, ki so bila doslej vsebovana v električni direktivi, prenesli v direktivo o spodbujanju rabe obnovljivih virov. Predlog direktive prav tako eksplicitno zahteva od dobaviteljev, da svojim odjemalcem poleg sestave proizvodnih virov na ravni podjetja prikažejo tudi sestavo specifičnega produkta električne energije, ki ga neki odjemalec kupuje. Tudi to imamo že sedaj v Sloveniji ustrezno urejeno.

- **Veljavnost potrdil o izvoru:** Doslej je bilo predpisano, da je potrdilo o izvoru veljavno 12 mesecev od zadnjega dneva obdobja proizvodnje. Po predlogu nove direktive pa naj bi potrdila o izvoru veljala v tekočem letu in do vključno 30. junija prihodnjega leta. To določilo bo prineslo razliko v roku veljavnosti potrdila o izvoru – PoI za januarsko proizvodnjo bo veljalo praktično leto in pol, PoI za decembrsko pa le pol leta. To bo lahko prineslo različno vrednost enih in drugih potrdil o izvoru. Vsem potrdilom o izvoru za preteklo koledarsko leto, ki bodo 1. julija v tekočem koledarskem letu nerazveljavljena, bo na ta dan potekla veljavnost. Pripadajoče količine električne energije bodo vključene v nacionalno preostalo sestavo proizvodnih virov. Za dokazovanje deležev električne energije iz obnovljivih virov v koledarskem letu bo treba potrdila o izvoru razveljaviti najkasneje do 30. junija naslednjega koledarskega leta.

Samooskrba iz obnovljivih virov

Na področju samooskrbe predvideva predlog direktive naslednje ugodnosti za odjemalce, ki del svojih potreb pokrivajo z lastnimi proizvodnimi napravami na obnovljive vire:

- imajo pravico samostojno porabljati električno energijo in prodajati presežek proizvedene električne energije iz obnovljivih virov, ne da bi bili predmet neustreznih (nesorazmernih) postopkov in plačil, ki ne odražajo njihovih dejanskih stroškov;
- ohranjajo pravice kot potrošniki;
- se ne obravnavajo kot dobavitelji energije v skladu z zakonodajo EU ali nacionalno zakonodajo (v zvezi z električno energijo iz obnovljivih virov); oddaja električne energije v elektroenergetsko omrežje v tem primeru za gospodinjstva na letnem nivoju ne sme presegati 10 MWh, za pravne osebe na letnem nivoju pa 500 MWh (države članice bodo lahko postavile tudi višje meje od navedenih);
- prejemajo nadomestilo za električno energijo, ki jo oddajo v elektroenergetsko omrežje, ki odraža tržno vrednost električne energije.

Države članice EU bodo po predlogu direktive prav tako morale zagotoviti, da bo odjemalcem, ki del svojih potreb pokrivajo z lastnimi proizvodnimi napravami na obnovljive vire in ki živijo v isti večstanovanjski stavbi ali se nahajajo v istih poslovnih prostorih ali v zaprtem distribucijskem sistemu, dovoljeno, da skupaj sodelujejo kot en sam odjemalec. V tem primeru bodo mejne letne vrednosti oddaje električne energije v omrežje veljale za vsakega posameznega odjemalca (samooskrbovalca). Predlog direktive prav tako predvideva, da bodo morale države članice zagotoviti možnost ustanavljanja tako imenovanih skupnosti proizvajalcev energije iz obnovljivih virov. Te skupnosti bodo imele pravico do proizvodnje, porabe, shranjevanja in prodaje energije iz obnovljivih virov, vključno s sporazumi o nakupu energije, ne da bi bili predmet neustreznih (nesorazmernih) postopkov in plačil, ki ne odražajo njihovih dejanskih stroškov. Skupnosti proizvajalcev energije iz obnovljivih virov bodo lahko organizirane kot malo ali srednje veliko podjetje ali kot neprofitna organizacija, katere delničarji ali člani sodelujejo pri proizvodnji, shranjevanju ali oskrbi z energijo iz obnovljivih virov. Posebnosti skupnosti proizvajalcev energije iz obnovljivih virov bodo države članice morale upoštevati pri oblikovanju svojih podpornih shem.

Predlog direktive prinaša tudi pomembne novosti pri poenostavitvi postopkov izdaje potrebnih dovoljenj in same priključitve na omrežje. Do 1. januarja 2021 morajo države članice EU ustanoviti enega ali več enotnih upravnih kontaktnih točk (centrov), ki bodo usklajevale celoten postopek izdaje dovoljenj za gradnjo in obratovanje proizvodnih naprav za pridobivanje električne energije iz obnovljivih virov in z njimi povezane distribucijske in prenosne infrastrukture. Enotna upravna kontaktna točka (center) bo vodila vlagatelja skozi proces prijave na pregleden način, prosilcu zagotavljala vse potrebne informacije, koordinirala in po potrebi vključevala druge ustrezne organe za zagotovitev pravno zavezujoče odločitve na koncu procesa. Enotna upravna kontaktna točka (center) bo morala v sodelovanju z

elektrooperaterji objaviti priročnik o postopkih za gradnjo proizvodnih naprav iz obnovljivih virov energije. Postopek izdaje dovoljenj za nove proizvodne naprave ne bo smel biti daljši od treh let, za obnovljene proizvodne naprave pa ne daljši od enega leta. Predlog direktive prav tako predvideva, da se bo demonstracijskim projektom in proizvodnim napravam na obnovljive vire z instalirano močjo, manjšo od 50 kW, dovolila priključitev na elektroenergetsko omrežje, za kar bo zadoščalo že obvestilo operaterja distribucijskega omrežja. Podobno bo veljalo tudi za obnovljene elektrarne, če bo enotna kontaktna točka odločila, da zadostuje le obvestilo distribucijskega operaterja o ponovni priključitvi na omrežje.

Na področju daljinskega ogrevanja in hlajenja predlog direktive predvideva, da bodo morali dobavitelji toplote in hladu svojim končnim odjemalcem zagotoviti informacije o svoji energetske učinkovitosti in deležu energije iz obnovljivih virov v njihovih sistemih. Odjemalci bodo morali imeti tudi pravico odklopiti se od sistemov, ki ne obratujejo zadosti učinkovito in ki ne uporabljajo zadostnega deleža energije iz obnovljivih virov, in se namesto tega sami oskrbovati s toploto ali hladom iz obnovljivih virov ali se priklopiti na drugega ponudnika toplote. V bistvu to pomeni, da bodo sistemi za distribucijo toplote ali hladu morali biti odprti za različne dobavitelje, ki bodo svoje storitve ponujali iz različnih virov. Države članice bodo morale vzpostaviti sistem dostopa tretje strani tudi v sisteme za distribucijo toplote in hladu. Podobno kot pri električni energiji in plinu bodo edine izjeme možne le v primerih, ko sistem tehnično ne bo omogočal sodelovanja različnih ponudnikov toplote ali hladu. Se pa področje oskrbe s toploto in hladom povezuje tudi s trgov električne energije. Predlog direktive namreč določa, da bodo morale države članice od distribucijskih operaterjev električne energije zahtevati, da bodo vsaj vsaki dve leti v sodelovanju z operaterji sistemov za oskrbo s toploto in hladom ocenili potencial teh sistemov za zagotavljanje storitev izravnave in drugih sistemskih storitev v elektroenergetskem sistemu. Te storitve obsegajo prilagajanje odjema in shranjevanje viškov iz obnovljivih virov proizvedene električne energije. Države članice bodo morale tudi imenovati vsaj en neodvisen organ, ki bo skrbel za ustrezno uveljavitev teh zahtev.

Razen opisanih področij, ki so neposredno povezana z delovanjem nacionalnih regulativnih organov, se predlog direktive dotika še nekaterih drugih področij rabe obnovljivih virov energije. Tukaj je treba v prvi vrsti omeniti transport, ki ga je treba poleg ogrevanja in hlajenja upoštevati pri določanju deleža rabe obnovljivih energij v končni rabi energije. Direktiva prav tako predpisuje minimalne deleže obnovljivih goriv v sektorju transporta. Za trajnostni razvoj in ohranitev poljedelskih površin prvenstveno za proizvodnjo hrane predlog direktive določa tudi največje deleže energije iz obnovljivih virov, ki se bo lahko proizvajala iz poljščin. Ta je v začetku postavljena na 7 %, po letu 2030 pa bo znižana na 3,8 %. Predlog uredbe prinaša tudi določila v zvezi z vzdržnostjo in zmanjševanjem izpustov toplogrednih plinov kot tudi kriterijev, ki jih bodo morala po uveljavitvi direktive izpolnjevati biogoriva. Predlog direktive določa tudi načine preverjanja skladnosti z določili direktive na področjih zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov in kriterijev za biogoriva.

6 PREDLOG DIREKTIVE O SPREMEMBAH DIREKTIVE 2012/27/EU O ENERGETSKI UČINKOVITOSTI

Energetska učinkovitost ostaja tudi nadalje eden ključnih ciljev podnebno-energetske politike EU s stališčem, da je najcenejša, najbolj čista in najbolj zanesljiva tista energija, ki je ne porabimo. Uresničevanje tega cilja predstavlja enega od stroškovno najbolj učinkovitih načinov spodbujanja prehoda na nizkoogljično gospodarstvo ter za ustvarjanje rasti, zaposlovanja in naložbene priložnosti.

Obravnava direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti v okviru »zimskega svežnja« prinaša spremembe le nekaterih členov veljavne direktive. Bistvo sprememb pa je vezano predvsem na nadaljnje prihranke energije kot rezultat nadaljnjega intenzivnega izvajanja ukrepov učinkovite rabe energije in odpravo ovir na energetske trgu in njegovih pomanjkljivosti, ki ovirajo učinkovitost pri oskrbi in rabi energije. Tako je v obravnavo vključen skupni okvir ukrepov spodbujanja energetske učinkovitosti, katerih namen je zagotoviti zastavljene cilje do leta 2020, to je doseči 20-odstotno povečanje energetske učinkovitosti, in nadalje do leta 2030 ta delež povečati na 30 %. Predvidena je tudi vzpostavitev okvirnih nacionalnih ciljev energetske učinkovitosti.

Tako direktiva tudi v obdobju 2021–2030 državam članicam nalaga doseči enako količino prihranka končne energije na letni ravni kot v tem prvem obdobju, torej 1,5 %. Izračun potrebnih doseženih prihrankov končne energije v obdobju 2020–2030 bo temeljil na povprečni letni prodaji energije končnim porabnikom zadnjih treh let pred začetkom izvajanja te obveznosti, enako, kot je bilo določeno za obdobje 2014 – 2020.

Države članice bodo še nadalje cilje politike energetske učinkovitosti lahko dosegale na dva načina, in sicer s sistemi obveznosti energetske učinkovitosti in z alternativnimi ukrepi, ki so v spremembi podrobneje opredeljeni, oziroma z njihovo kombinacijo. Sprememba države članice med drugim tudi zavezuje, da morajo v shemo obveznosti energetske učinkovitosti vključiti ukrepe in dejanja v okviru vključitve socialno šibkih gospodinjstev, s priporočilom, da se pri zasnovi alternativnih oblik doseganja ciljev energetske učinkovitosti upošteva tudi vpliv na gospodinjstva, ki jih je prizadela energetska revščina. Sicer pa imajo države članice tudi v prihodnje možnost same opredeliti sistem obveznosti in določiti akterje, ki bodo vključeni v sistem. Poudarek pri doseganju prihrankov pa bo dan predvsem zmanjševanju rabe energije v zvezi s prenovo stavb, saj se pričakuje, da bi z obnovo zgradb države članice dosegle okoli 40-odstotno znižanje porabe končne energije.

Predlog sprememb direktive zelo poudarja tudi spremljanje in nadzor izvajanja ukrepov. Države članice bodo morale zagotoviti sistem, v katerem bo neodvisen organ preveril statistično pomemben del in reprezentativen vzorec izvedenih ukrepov. Sklicevanje na statistično pomemben del in reprezentativni vzorec je treba razumeti tako, da zahteva vzpostavitev podskupine statistične populacije (ukrepov za varčevanje z energijo) na tak način, da ta natančno odraža celotno populacijo (vsi ukrepi za varčevanje z energijo) in omogoča pripravo razumnih zaključkov glede zaupanja v celoto ukrepov.

Predlog sprememb direktive o energetske učinkovitosti prinaša tudi spremembe na področju merjenja porabe toplote (vključno s hladom). Glavnina sprememb se nanaša na to, da bodo morali biti vsi obračuni toplote oz. hladu opravljeni na podlagi dejanske porabe odjemalcev. Pogoji za to pa je zagotovitev stroškovno učinkovitega zajemanja merilnih podatkov. V primeru skupnih odjemnih mest pri odjemu toplote (največkrat gre tu za večstanovanjske zgradbe s skupnimi kotlovnici ali toplotnimi podpostajami) se bo poraba energije posameznega odjemalca merila in obračunavala z uporabo delilnikov ali sekundarnih merilnikov toplote. Predlog spremembe direktive prav tako zahteva, da bodo odjemalci morali imeti brezplačen

dostop do vseh podatkov o porabi in do ostalih obračunskih podatkov. V Sloveniji imamo že sedaj ustrezno ureditev tako na področju zagotavljanja ustreznega merjenja in obračuna kot brezplačnega dostopa do merilnih podatkov.

Države članice morajo v okviru spremenjene direktive zagotoviti še bolj dosledno spremljanje prihrankov energije in nadzor nad izvajanjem ukrepov ter hkrati preprečiti diskriminatorno obravnavo zavezancev. Prav tako morajo poskrbeti za dokazljivost prihrankov ter preprečiti dvojno štetje ukrepov in upoštevanje prihrankov, ki so posledica izvajanja obvezne zakonodaje EU.

Z izvedenimi ukrepi, ki prinašajo prihranke energije, je priporočeno tudi hkratno spremljanje zmanjšanja izpustov CO₂ in povečanje rabe OVE, kar bo agencija vključila že v poročilo o doseženih prihrankih v letu 2016.